

SÅ LANGT MOT **NORD** DET ER HAV

Et sted tar havet slutt – eller det tetner seg til. Og så kommer man ikke lenger. Mannskapet om bord i «Barba» seilte til Svalbard og nordover – til det buttet.

DAGLIGDAGS: Dagens gjøremål, som det var så mange andre dager: å stake is.

TEKST
Andreas B. Heide

FOTO
Daniel Hug

16. august, en dag å minnes. «Barba» har seilt mot nord fra Stavanger i syv uker. Skydekke ligger lavt, en isbjørn er observert i det fjerne. Vi er omgitt av is så langt øyet rekker, og det knirker i skroget mens det staker is og finmanøvreres etter beste evne. Målet om å seile så langt nord som havet tillater det, er nådd. Neste mål på listen er å komme seg selvberget hjem.

Hovedpersonen «Barba», en 37 fots Jeanneau tiltenkt seilas i en anelse varmere strøk, er kanskje ikke førstevalget for seiling i polare strøk. Men den beste båten er nå en gang den båten man har. Når det er sagt, er utstyr, mannskap, forberedelser og ikke minst gjennomføringen vel så viktig som båten i seg selv.

Forut for turen ble det gjort en rekke oppgraderinger for bedre oddsene i nord. Alt av gammelt navigasjonsutstyr var røsket ut ved roten. Radar, AIS og foroverseende sonar var blant oppgraderingene. Masten ble forsterket med kutterstag og lensetakler ved hjelp av Hans i Stavanger. Ny motor ble satt inn som erstatning til en 10 år gammel trofast traver. I tillegg var det meste av tenkelig og utenkelig utstyr på plass; skreddersydd presentering i tilfelle skroglekkasjer, fleksible metallplater for mer permanente reparasjoner, metervis av Dyneema fortøyningsstau samt mengder med diverse førstehjelpsutstyr til å lappe sammen båt og mannskap.

Internasjonalt mannskap

Vel så viktig som båten, er mannskapet. 20. juni – etter hektiske uker med forberedelser – stod fire av oss klare på kaia. Daniel Hug var hentet ned fra de tyske Alpene. Han er fjellklatrer, friluftsmann, fotograf og paragliderpilot, men uten nevneverdig seilerfaring. Terry Ward fra USA, kom flyvende inn fra Florida; reiselivsjournalist, dykker og eventyrer med litt seilerfaring fra lettere nordsjøkryssinger med Barba.

For å sikre norsk suverenitet om bord samt for å ivareta det seiltekniske ferdighetsnivået, var en gammel og trofast kjenning fra Jan Mayen-ekspedisjon vi gjennomførte i 2012, hentet inn: Nestkommanderende Jon Grantangen, våpenvant friluftsmann av ypperste klasse og nå en erfaren ekspedisjonssailer. Skipper om bord, var undertegnede, Andreas B. Heide, en over middels stor haventusiast med blant annet Grønland og Jan Mayen som tidligere seiler-høydepunkt.

Som vanlig når «Barba» seiler mot nord, dukker spørsmålet opp: Hvorfor ikke seile til varmere strøk?

For oss så handler det om å bruke seilbåten til å ta oss til spektakulære destinasjoner som ellers ikke er praktisk oppnåelige på annet vis. Svalbard har lenge vært en drøm. Stedet er kjent for uberørt natur, mengder av is og fabeldyr som isbjørn, kortbeinte reinsdyr, hvalross og belugahval. Avstanden fra Fastlands-Norge er overkommelig. Dette til tross, så er en lengre seiltur i disse strøkene knyttet til utfordringer for både båt og mannskap. Kombinasjonen av eventyr, fantastisk natur og utfordringer betegnet vårt felles mål om å seile mot nord. En seilbåt gir den ultimate frihet og er for som nå, en utmerket plattform for oppdagelsen.

Første stopp på ferden var Maritimt Kompani i Trondheim. Her ventet nye seil tilpasset etter anbefalinger fra min seilerhelt, Skip Novak, med ytterligere

fin-tuning av seilmaker Peter Høeg i Drammen. Ekstra styrke og forenklet reving var stikkord, samt en grønn gennaker med min venn fra oppveksten i profil, hunden Barba.

Norge i kjølvannet

På kaia ventet også Ivan Kutsov fra Russland. Ivan ble rekruttert et par uker tidligere da vi kom over et bilde på Instagram fra seiling i russisk Arktis, nærmere bestemt Novaya Zemlya. Til vanlig er han dataprogrammerer, men av hjertet friluftsmann, hvis meritter inkluderer lengre fotturer i Sibir, ukjente, men spektakulære russiske seilerbragder og sannsynlig verdensrekord i sprint og hus-klatring med sultne isbjørner i hælene.

Etter en heller bedagelig transport etappe opp norskekysten, var vi som mang en polar eventyrer før oss, klar til å forlate sivilisasjonen i Tromsø. 15 juli så vi fastlandet forsvinne i lett dis. Med et halvt tonn diesel, proviant for 40 døgn, våpen, paraglidere, dykkerutstyr lå «Barba» noe tungt i vannet. Fremover gikk det nå uansett.

Iført t-skjorte passerte vi Bjørnøya. Et døgn senere ulte det i masten. På skarp kryss i relativt ubehagelig, men fortsatt overkommelig seilvær passerte vi det første isfjellet. Ikke det største vi har sett, men mer en stort nok til en Titanic i miniatyr. Vind og rufsete sjø hører med når man nærmer seg Sørkapp på Svalbard.

Etter ca. tre døgn fra Tromsø dukket snøkleddet fjell opp på horisonten. I frisk bris kom vi oss helskinnet inn i Hornsund, første naturlige stoppested på sørvestkysten. Noen offergaver var gitt til havet, men utover det var stemningen god da vi droppet anker på angitt sted i guideboken. Vi speidet umiddelbart etter isbjørn, men så lite annet enn bart fjell, snø og reinsdyr. Etter en halv time slapp ankeret.

Etter å ha studert kartet fant vi et nytt og bedre ankersted, hvor vi fredfullt tilbrakte natten. Første kapittel om av ankerplass var skrevet. Selvvalgte ankerplasser er ofte ▶

1 MANSKAPET: Træna, ytterst i havgapet sør for Lofoten. Fra venstre: Daniel, Terry, Ivan, Andreas og Jon.

2 UNDER VANN: En litt mindre kjent side av Svalbard. Et yrende dyreliv under vann.

3 TETT: 81 grader nord og på tide å seile sørover. Merk isen på radarbildet.

4 GODT LIV: Besetningen tar livet med ro i Bjørnhamna, Nord på Spitzbergen. Fra høyre: Terry, Jon, Andreas og Ivan.

5 LUFTIG: Hornsund på sitt beste. Andreas i fri flukt med «Barba» i sitt rette element til høyre i bildet.

1

2

3

4

1 BLÅSVELLBREEN: «Barba» seiler for fulle seil foran Bråsvellbreen.

2 REV: Den ikke fullt så trivelige delen av sommerseilasen, reving nattestid et sted i Norskehavet.

3 ISBJØRN: Isbjørnbesøk i Brennevinsfjorden. Jon holder den uinviterte gjesten på avstand.

4 RUTE: Utseilt rute, som vi seilte med klokka, med enkelte stoppesteder markert i kartet. Kilde: Norsk Polarinstitutt.

bedre enn velmenende anbefalinger i guidebøker. Hornsund var et av høydepunktene på turen, delvis på grunn av godt vær som tillot alt fra fjellturen til paragliding og manøvrering mellom is fra kalvende isbreer. På land var det isbjørnspor i leiren, som sikkert var med på å bidra til mang en isbjørn-observasjon i kikkerten, som ved nærmere øyesyn var isbjørnlignende steiner.

Kontrasten til det vante

Første gjensyn med det som kunne minne om sivilisasjon var i Longyearbyen. Et høyst nødvendig stopp på ferden for både proviantering og for innhenting av opplysninger fra lokale kjentfolk. «Barba» lå beskjedent fortøyd ved siden av en rekke ekspedisjonsbåter i stål og aluminium, båter vi senere på seilasen ikke så snurten av. Som seg hør og bør festet vi etter beste evne med skåler fremført på språk fra alle verdens kanter. «Barba» var ikke den mest populære båten i havnen neste dag, men det er en annen historie.

28. juli gikk ferden videre i retning Pyramiden. Det ble med planen. En forventet lett bris imot ble til kuling da vinden ble kanalisert gjennom Isfjorden, og Pyramiden ble erstattet med Barentsburg som destinasjon. Barentsburg er et lite og trivelig stykke Russland, som på mange måter er mer interessant enn Longyearbyen. Kontrasten til det vante er så mye større. Kaien er ikke den beste, men gjestfri mottagelse, lokal mat, hjemmebrygget øl, en moderne badstu og følelsen av å vandrer rundt i en by fra en svunnen tid, gjør den til et så absolutt verdig stoppested når man først i området.

Ferden videre mot nord gikk langs vestkysten. Det er noe cruise-trafikk i området, som gjør at det ikke kommer helt til topps på ønskelisten. Fint var det nå i alle tilfelle. Vi fisket mengder med torsk på dypt vann, stiftet vårt første bekjentskap med hvalross og stoppet et par dager i Ny-Ålesund for å fylle diesel. Med sin interessante polare historie og mengder med forskere fra hele verden er det nærmest et obligatorisk stoppested.

10 RÅD NÅR DU SKAL SEILE TIL SVALBARD

1. Et godt anker og ankerspill kommer høyt opp på prioriteringslisten. Det finnes gode tester på nett for hvilken type anker som er anbefale.

2. Den utvilsomt beste guideboken for området er «Den Norsk Los», som er å finne gratis på nett. Denne gir en god oversikt over uthavner, men disse er ofte beregnet på større fartøy.

3. Istjenesten på met.no for historiske iskart tilbake til 1998 er verdt å se på. Ved å studere disse får man et inntrykk av forventede isforhold en gitt tid på året. Selv så valgte vi slutten av juli til og med august, som et kompromiss mellom is og lysforhold.

4. For å seile til Svalbard må man søke til Sysselmannen. Dette er en høyst overkom-

melig prosess. Sysselmannen sitter på mengder med relevant informasjon når det gjelder ferdsel på Svalbard. Vi vil for øvrig takke Sysselmannen for en hyggelig og konstruktiv dialog.

5. Det er mengder med uthavner på Svalbard. De beste havnene var de vi fant selv etter å ha studert vindretning, iskart og sjøkart.

6. Satellitt-telefon er en absolutt nødvendighet for nedlasting av værfiler og iskart.

7. Kondens er en klassisk plage i polare strøk. Isoler masten med selvklebende matter, bruk liggeunderlag/isolasjon under madrasser og mot skutesiden, samt ha tilstrekkelig med diesel for å holde varmen i båten.

8. Isbjørn-trusselen er høyst reell. Bjørnen kan man komme over på hele øygruppen, og den er ofte sulten sommerstid. Følg instruksene fra Sysselmannen, og det skal aldri være behov for et tragisk utfall for hverken bjørn eller menneske når møtet finner sted.

9. Det er å anbefale at man har erfaring fra seiling i polare strøk før man passerer det nordligste punktet på Spitsbergen. I motsatt fall er vestkysten en god start som en første seilas.

10. Jeg håper at beretningen er til inspirasjon for fremtidige seilere og at man samtidig lar seg inspirere av nitidige forberedelser og detaljert planlegging for en sikker seilas. For mer info: www.barba.no.

For den historieinteresserte er Virgohamna nordvest på Svalbard et interessant stoppested. Det er en nå forlatt nederlandsk hvalfangststasjon hvor man blant annet finner rester fra utstyret som ble brukt til å sende avgårde Salomon August Andrée og Walter Wellmansforsøk i retning Nordpolen i luftballong med det som senere viste seg å være en enveisbillett.

Kongen av Arktis

Det største høydepunktet var en 2x3 meter stor fangstbu hvor Ivan, Jon og Terry la seg til for natten. Daniel og jeg hadde det ærefulle oppdraget med å passe «Barba». Idet vi skulle skalke lukene for natten, så vi nok en gang en isbjørnlignende figur. Til forskjell fra tidligere var den nå i bevegelse, og vi konkluderte raskt med at det var en isbjørn. Umiddelbar glede ble raskt avløst av letter nervøsit.

Bjørnen beveget seg i retning av fangstbua hvor landkontingenten holdt sted. Iført stillongs og redningsvester med riflen over skulderen la vi ut på en redningsaksjon i jolla. Isbjørnen var lite imponert og fortsatte sin ferd i fjæresteinene. Da vi omsider fikk varslet de tre, kunne vi på trygg avstand på den andre siden av bukten observere isbjørnen snike seg inn på sel. Dessverre for oss og bjørnen, ble det med forsøket. Selen fulgte våkent med, og når den først var i vannet, svømte de bekymringsløst rundt sin største trussel. Selv var vi henrykt over omsider å ha sett kongen av Arktis.

Svalbard utgjør 19 prosent av Norges totale landareale. Hovedøya Spitsbergen i vest er flankert av Nord-Austlandet i øst med Barentsøya og Edgeøya i sør. Selv om vi hadde fem uker til disposisjon på øygruppen, var det begrenset hva vi kunne gjenoppdage.

Et av høydepunktene på Spitsbergen var å finne en naturhavn, hvor vi kunne tilbringe livets glade dager som eventyrere. Mengder med drivved gjør bål fyring til en naturlig aktivitet, og på de rette plassene kan man fiske kilostor ishavsryøye, dog må man la seg begrense av fornuften og fiskekvoten. På land ligner det på mange måter på en arktisk ørken.

Kontrasten under vann er formidabel. Her er det tare og tang, og mengder av skjell og ymse dyr jeg ikke kan navnet på. Med en temperatur på tre grader eller deromkring er det en heller kald fornøyelse.

Et endeløst dyp under oss

En tidlig morgen på Nord-Austlandet kikker jeg meg over skulderen idet ankeret skal trekkes opp. Et par

steinkast aktenom båten ser jeg en forvokst Golden Retriever komme svømmende mot båten. Isbjørn-alarmeren går om bord i «Barba». Etter hektisk aktivitet står vi alle som én på dekk. Det er en ung hannbjørn med frokost i tankene.

Da vi ikke ønsker å etterlate oss en hørselsskadd bjørn i kjølvannet vårt, velger vi å holde den på avstand med en lang stokk som var tiltenkt å stake is med. Den tilbringer et kvarters tid svømmende bak hekken. Gjentatte ganger må vi slå i vannet med stokken for å skremme den bort, akkompagnert av høylytte gloser på russisk, norsk, amerikansk og tysk.

Bjørnen innser omsider at den har møtt sin overmakt. Vi setter kurs mot nord.

Etter å ha studert is og værkart lastet med over satellitt-telefon, passerer vi Sjuøyane, siste bit av land før Nordpolen. Rundt 81 grader nord møter vi endeløs drivis. Vi går inn i isen for motor et par nautiske og fortøyer til et isflak på størrelse med en fotballbane. Det skåles i medbrakt alkohol fra Alpene, glade og fornøyde er vi over at målet er nådd. Vi har seilt så langt som det vi føler forsvarlig er.

Terry og jeg dykker under isflaket. Vannet holder rundt – 1 grader, og selv for garvede dykkere gjør det et sterkt inntrykk å sveve i krystallklart vann med et endeløst dyp under oss.

Idet vi skal seile ut igjen mot åpent hav, minnes vi visdomsordene fra Ivan: Det er vanskelig å seile til Arktis, men enda vanskeligere å seile hjem igjen. Lett vind gjør at isen har lukket seg rundt oss. Radaren viser tett is på alle kanter, og de neste par timene følger en intens jobb med brøte oss gjennom isen. Det knaker i interiøret, men glassfiberen holder stand. For øvrig en kalkulert risiko, hvis utfall i verste fall hadde endt i et slukøret mannskap på et isflak med hjelpen ikke så altfor langt unna. Svalbard er i så måte ett av de tryggere områdene i Arktis å seile til. Det er helikopterdekning og isgående fartøy i området.

Kontrollert tilbaketrekning

Etter 56 døgn på reise er det en stor lettelse å omsider sette kursen sørover tilbake mot grønnkledde fjell og varmere farvann. Iskartet tilsier at det nå er mulighet for å komme seg gjennom Hindlopen-stredet. På veien passerer vi fuglefjell, hvalrosskolonier og krithvit beluga-hval, og vi hilser på isbjørn, dog av den fredelige sorten.

Store deler av farvannet er ikke kartlagt. Det er intenst å være på vakt. Man må holde konstant utkikk ►

LABYRINT: I en islabyrinth på 81 grader nord.

etter isblokker som kan sette en stopper for eventyret. Radaren gir et overblikk over isforholdene, og med foroverseende sonar kan vi holde relativt høy hastighet, vel vitende om dybden 50–70 meter foran båten.

Et absolutt høydepunkt er Blåsvell-breen som dekker store deler av Nord-Austlandet. Det er en sammenhengende iskappe på hele 8500 kvadratkilometer. «Barba» blir forsvinnende liten foran en vertikal isvegg på 30 meter. Belugahval patruljerer området, som for å understreke at dette er naturen på sitt beste.

Vi ankrer på grunt vann i Vibebukta for å sikre oss mot større isfjell. Det tar ikke lang tid før frisk bris frarøver oss alle nattesøvnen. Den største utfordringen på turen har vært dårlig ankerfeste. Selv på grunt vann slipper ankeret, og tre stykker må i baugen for å trekke inn ankeret for hånd. Begrenset budsjett har gjort at ankerspillet ble igjen hjemme i butikkhyllen, og ved siden av en kondensfri båt så var dette vårt største savn under ferden.

Iskartet forteller at det foretrukne Freemannsundet er tettet igjen av is. Vi tilbringer et par timer ved åpningen til Helysundet mellom Spitsbergen og Barentsøya. Isfjell suser forbi i 11 knop mens vi venter på at strømmen skal gå mot vest. Når strømmen omsider går vår vei, smetter vi igjennom til den andre siden i tett tåke.

Våre siste dager på Svalbard for denne gang tilbringes på Andreetangen, sør på Edgeøya. For første gang på to måneder ser vi sola gå under horisonten. Temperaturen går under frysepunktet og vinteren er på vei. Tiden har kommet for en kontrollert tilbaketrekning.

Værmeldingen den kommende uken er ikke oppløftende. Vi tvinges til å sette seil i kuling, og etter halvannet døgn på skarp kryss dropper vi anker nord på Bjørnøya. Her blir vi som ventet holdt som ufrivillig gissel i to døgn mens vi venter på at en kuling fra sør skal skifte til nordlig retning. To ubehagelige døgn til havs senere er det et redusert mannskap som ankommer Hammerfest. Etter badstu og ankerdram, flyr Ivan videre til Sibir for neste eventyr.

Resten av oss bruker fire uker med trivselsseilas ned norskekysten. Det er en sen, norsk sommer. Vi klatrer Stetind, forserer Nord-Europas dypeste hule og spaserer en tur til Sverige fra fantastiske Hellembotn. 10. oktober, etter 112 døgn på reise, møtes vi av venner på kaia i Stavanger med rød løper og champagne.

Alle puster vi lettet ut.

Så langt mot nord det er hav

«Barba»-ekspedisjonen til Svalbard hadde som mål å være en opplevelsferd med båten som plattform for nær interaksjon med naturen. Den vil aldri gå inn i noen historiebøker, men båt og mannskap tatt i betraktning, vi var over middels fornøyd med å tilbakelegge 6500 kilometer uten skader på hverken båt eller besetning.

Sommeren 2015 var den gangen vi seilte så langt mot nord det var hav, det året kjempet mot isbjørn, fløy paraglider fra ukjente fjelltopper og fikk tilbakelagt et eventyr vi aldri glemmer. ●